

Entrevista a Narelle Jubelin, artista resident al Museu Etnològic i de Cultures del Món (Barcelona)

S'adverteix als lectors nadius aborígens i als de les illes de l'estret de Torres que en aquesta entrevista s'esmenten persones ja mortes.

Narelle Jubelin, artista resident. Fons de la col·lecció del Museu Etnològic i de Cultures del Món, setembre del 2020. Foto: Salvador García Arnillas.

Salvador García Arnillas (conservador del Museu Etnològic i de Cultures del Món): En primer lloc, vull agrair-te el compromís amb el nostre museu en perseverar amb aquesta residència enmig d'una pandèmia. Com estàs vivint aquesta situació a Barcelona?

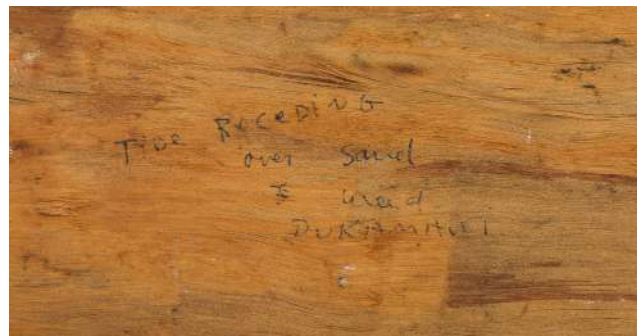
Narelle Jubelin: Si et soc sincera, vaig trigar molt de temps a decidir si acceptar la invitació o no, tenint en compte que jo, realment, recomanaria que fossin els artistes de les comunitats representades a les col·leccions els que aprofitessin l'oportunitat de tenir un contacte tan estret amb els fons materials. A més, després de rebre la invitació inicial va irrompre la Covid-19 i, en conseqüència, com bé saps, no va ser fins a l'últim moment quan van saber que podria viatjar des de Madrid —on resideixo actualment— fins a Barcelona. En aquest sentit, la situació hauria fet inviable que els artistes indígenes viatgessin des d'Austràlia, fins i tot els que ja han treballat fora d'Austràlia, i més concretament a Europa. Així, per la situació de pandèmia, hem estat treballant contrarellotge, sota l'amenaça d'aquesta mena de segona onada, i conscients d'haver de posar èmfasi a aprofitar l'oportunitat d'accedir a la major part de la col·lecció australiana *in situ*, en persona, abans que la situació empitjorés. També soc conscient d'aquesta oportunitat enfront de les impossibilitats que tenen altres artistes residents potencials per desplaçar-se i poder fer-ho. De fet, mentre editem aquesta entrevista

han anunciat que tornen a confinar una altra vegada Catalunya, i queda només un dia perquè pugui estar de manera presencial al Museu Etnològic i de Cultures del Món abans de tornar a Madrid.

SGA: Al llarg de la teva carrera has fet alguna residència o col·laboració en museus, galeries d'art i universitats. Com a artista contemporània, veus alguna diferència respecte a treballar en un museu etnològic i de cultures del món?

NJ: És molt diferent treballar en un museu que té una col·lecció. Aquesta és només la segona vegada que em conviden a fer-ho... La primera va ser a la National Gallery de Victoria, al començament dels anys noranta, amb una proposta per poder «construir» sobre un dels meus treballs, o d'expandir-lo cap a altres espais, incorporant els objectes de la seva col·lecció a la meua pròpia obra. De fet, tal com insinues amb la teua pregunta, Salvador, un museu etnològic és una altra cosa. Els museus són sempre espais controvertits i, quan es tracta de reunir una col·lecció per presentar cultures del «món», sabem, per experiència, que es basen en assumpcions eurocentristes. Tant per definició, com per necessitat, aquests museus són més controvertits que molts altres.

Al llarg de la residència, conjuntament amb els conservadors, hem contactat amb els conservadors tradicionals de les illes Tiwi —una de les comunitats d'origen— i, amb sort, espero que puguin pensar en mi com una mena d'investigadora assistent. Vam parlar amb els centres d'art de les illes Tiwi, que tenen una connexió forta i arrelada amb la gent gran, perquè el meu projecte pogués tenir com a base una relació que s'estableixi d'artista a artista. Estem preparant un inventari sobre la poca coneguda col·lecció dels materials culturals de les illes Tiwi que es conserven al museu, que inclou fotografies i algun vídeo. Hi ha, concretament, algunes pintures sobre escorça adquirides entre el final dels anys seixanta i el principi dels setanta que la comunitat estaria molt interessada a poder veure.

Fotografies del revers de l'escorça MEB CF 4006. Text: pintura sobre escorça aborígen australiana. Zona illa de Melville. Aquesta pintura sobre escorça forma part del mite Pukamani i representa la marea baixant sobre fang i sorra. I inscripció: marea baixant sobre fang i sorra. Pukamani. Foto: Jordi Puig

©Museu Etnològic i de Cultures del Món. Col·lecció Folch. Ajuntament de Barcelona.

Des de la perspectiva *tiwi* ho concebo en cert sentit com un retrobar-se amb un arxiu vivent. Una de les artistes que ens ha fet d'interlocutores, Diana Wood Conory, com moltes feministes de la seva/nostra generació que va visitar la comunitat *tiwi* per feina, deia que el principal artista sènior, Bede Tungutalum, que va fundar el Tiwi Design Art Center el 1968, anomena «pell» l'escorça. Són revelacions petites però importants, i ens guiarem per elles.

Igualment, el prestigiós artista sènior Pedro Wonaeamirri, de Jilamara Arts —fundat el 1989—, també ha accedit a ser el nostre guia a l'hora d'establir ponts amb altres persones de les seves terres insulars quan sigui necessari.

SGA: Com a artista no aborigen australiana, quin és el teu mètode per confraternitzar amb la cultura aborigen de les illes Tiwi?

NJ: La resposta breu seria «diàleg». A la Declaració d'Uluru des del Corⁱⁱ del 2017, els indígenes australians van manifestar el següent:

«Makarrata és la culminació del nostre projecte: *la unió després de la lluita*. Aquest projecte inclou les nostres aspiracions d'una relació justa i honesta amb els habitants d' Austràlia i d'un futur millor per als nostres fills, basat en la justícia i en l'autodeterminació.»

Per tant, com a persona no indígena, fa uns pocs anys vam ser clarament «convidats» a participar-hi. Ara hi ha un sentit molt real del fet que estem «obligats» a participar en el projecte, i que és un procés que està molt avançat en la cultura o cultures australianes. Els pobles de les Primeres Nacions seran qui ens dirigiran en la redefinició dels nostres debats nacionals.

Com a exemple, la resposta comunitària de les organitzacions aborígenes i dels habitants de les illes de l'estret de Torres (*Aboriginal and Torres Strait Islander*) a la pandèmia ha estat impecable: no hi ha hagut brots comunitaris de la malaltia gràcies a les polítiques de salut pública desplegades al si de les comunitats.

Els moments de contacte material i personal amb qualsevol cultura són incerts i generalment neixen de petits detalls. Després de dècades intentant entendre la cultura/cultures espanyoles, en què els complexos i polèmics debats nacionals persisteixen, el 2012 vaig viatjar amb el meu company madrileny Marcos Corrales Lantero i el seu fill Nelson al Territori del Nord, a Austràlia. En cert sentit, era el seu torn d'estar culturalment aïllats. No va ser fins a la tornada a Madrid, quan estàvem fent còpies de seguretat de les unitats i compartint les fotografies i els extractes de vídeos que havien filmat, que vaig veure un petit fragment d'un extracte que en Marcos va filmar amb la difunta i gran artista sènior *tiwi* Jean Baptiste Apuatimi, en què ens donava la benvinguda, com a part de la seva audiència, a l'Exposició Anual d'Art Tiwi que va tenir lloc a Darwin.

A mi no se m'hauria acudit filmar la seva «benvinguda al país». En Marcos ho va fer i, al final —i altra vegada torno a insistir en aquest petit vídeo—, es va veure a si mateix responent amb una espècie d'«hurra» de gratitud pel seu ball. Quan vaig sentir la veu d'en Marcos —la seva reacció va ser més semblant a la resposta que té al flamenc que a la d'un ancià reconeixent els avantpassats locals amb els companys artistes *tiwi* que eren lluny de les seves illes i el continent i a la dels ancians del territori, present i futur de les comunitats *tiwi*—, vaig reconèixer les complexitats del que havia capturat. Novament, els matisos subtils de la diferència cultural i de la seva interpretació es troben en les bases d'aquesta residència.

A mesura que anem accedint a les col·leccions del Museu Etnològic i de Cultures del Món, i també a les de la Fundació Folch, també estic començant a centrar-me en dues *tungas* o *imawalini* (cistelles d'escorça pintada), peça fonamental de les *pukumani tiwi* (cerimònies d'enterrament *tiwi*)ⁱⁱⁱ que «alimentaven» les últimes obres de Jean Baptiste Apuatimi.

Encara he de preguntar si estava consultant col·leccions de museus però, sens dubte, estava reconeixent, reforçant i reiterant la continuïtat de la seves tradicions locals de manera clara. I, en aquest sentit, aquesta conversa esdevé una mena de document de treball, des del moment que estic justament començant aquesta línia d'investigació. Sé que m'interessa continuar assenyalant la importància cultural de l'obra d'Apuatimi però, malgrat això, hi ha certs protocols que cal tenir en compte i que encara he de consultar.

SGA: Ara que coneixes aquesta col·lecció d'objectes *tiwi* que atresorem a l'altre costat del món, què penses fer?

NJ: La resposta breu és de nou diàleg. Crec que d'alguna manera tornaré als fragments filmats d'en Marcos, ja que vaig demanar permís per exposar-los, juntament amb el fragment de vídeo d'un altre artista sènior, també filmat el 2012, en un treball d'una residència d'artista a Timor Oriental —una seqüència breu amb Domingas Suares i la seva família a l'exterior de casa seva, teixint un tela tradicional temorenca, el *tais*. El resultat és un bucle entretallat amb en Jean [Jean Baptiste Apuatimi] ballant amb la roba feta amb la tela que va fer estampar en serigrafia amb el seu *jilamara* (disseny).

Tristament, Jean Baptiste Apuatimi va morir mentre durava l'exposició, per la qual cosa vaig haver de contactar amb Tiwi Designs —amb qui Apuatimi va treballar durant molts anys— per consultar què havia de fer. Havia de retirar el vídeo de la exposició? Ho van consultar a la família en una ràfega de correus matiners, i la resposta que em va arribar va ser que la família estava contenta que el seu nom fos utilitzat, i també que el vídeo es projectés mentre durés l'exposició.

Aquell matí, mentre llegia el seu obituari (me l'havia enviat Jo Holder, que havia escrit al catàleg de l'exposició, que encara estava oberta), i mentre esperava que la filla d'en Jean, Maria Josette Orsto, i que Tiwi Designs em responguessin, les primeres neus del 2013 van començar a caure a Madrid. Vaig filmar un minut de neu caient. A mesura que queia, els flocs formaven trames encreuades (tan evocadores del estampats de les robes de la seva mare), a contrallum en contrast amb el cel. Vaig enviar aquell vídeo commemoratiu a Maria Josette. Des de llavors, he anat filmant el primer minut de la primera nevada de cada any —si és que n'hi ha una allà on sigui en aquell moment— per a aquella *anciana*... que anomenaven reina.

Al llarg de la meva estada a Barcelona hem pogut gravar, amb una proximitat que no és gens usual, alguns dels objectes de la cultura material dels *tiwi*, i hem fet possible l'enviament de documentació de tornada als centres d'art. Poder mirar de tan a prop és un privilegi que no subestimo i, com parlàvem abans, més en aquest moment en el qual el moviment físic està restringit. Malgrat això, en aquesta residència se m'ha donat accés lliure a la col·lecció.

El moviment lent de la càmera simbolitza aquest accés, alhora que la irrupció de la «missatgeria gratuïta» moderna, per contra, significa que podem usar Skype o WhatsApp, entre d'altres, per compartir bancs d'imatges, de manera que s'estableixen diàlegs d'una forma que no hauríem imaginat fa uns anys. De moment, necessitem transitar aquestes distàncies tan àmplies de diferents maneres. I, pensant en veu alta, en aquest hemisferi, la delicada temporada de neu que s'apropa no pot indicar millor l'enorme distància conceptual que hi ha des de la Mediterrània fins allà on el mar d'Arafura es troba amb el mar de Timor.

SGA: Manejar els fils és l'essència del teu treball, i des que has començat aquest projecte he estat testimoni de com has «teixit» una relació entre els objectes de la nostra col·lecció i els artistes australians i experts que t'han acompanyat amb la seva amistat durant dècades i, per descomptat, amb altres materials *tiwi*, imatges i veus de les mateixes comunitats. Com podem teixir una relació valuosa i duradora entre un museu europeu i les comunitats originàries que són a milers de quilòmetres?

NJ: Bona pregunta. Els artistes construeixen comunitats. No podria haver acceptat aquesta invitació sense el suport d'un cercle d'amics minuciosament construït, que són professionals, com a orientadors que, generosament, estan allà per mi, per nosaltres. I no tan sols australians: aquest matí m'has passat el catàleg de l'exposició de la rigorosament documentada «Indigenous Australia: Enduring Civilisation», al Museu Britànic, que, a la seva manera, va ser una col·laboració significativa —fins i tot podria dir-se que excepcional— entre institucions, investigadors i comunitats britànics i australians que, per poc, causa un conflicte a Austràlia, on alguna de les seves comunitats demanava que se'ls tornés «el que era seu». De nou, doncs, la resposta curta i directa ha de ser arribar a aquestes comunitats i buscar el diàleg. Continuo sense utilitzar la paraula *intercanvi*, perquè tots som conscients que l'intercanvi no és mai equitatiu.

Anvers i revers de la pintura sobre escorça tiwi MEB CF 4006. Foto: Jordi Puig.

©Museu Etnològic i de Cultures del Món. Col·lecció Folch. Ajuntament de Barcelona.

SGA: La residència forma part del projecte Taking Care, en què el museu participa juntament amb dotze altres museus etnològics i de cultures del món. El projecte reflexiona sobre els museus com a espais de cura per a les persones/comunitats, col·leccions i medi ambient, en un món cada vegada més precari. Els conceptes d'«autoritat compartida» i «participació

comunitària» tenen una rellevància especial en els debats museològics dels últims anys. A més, a Austràlia, el concepte de «veu» en les relacions establertes entre les comunitats aborígens és fonamental. Quin paper tenen aquests conceptes en la proposta artística que estàs desenvolupant ara?

NJ: Les maneres de fer que esmentes s'estableixen amb tendresa, i al llarg del temps, sempre que es portin a la pràctica de manera efectiva i no es quedin en el debat. Com a museus progressistes, cal estar preparats per fer-se les preguntes difícils. Durant la primera setmana d'aquesta residència hi va haver una sèrie de reunions al web de Taking Care organitzades pel Research Center for Material Culture (Centre d'Investigació per a la Cultura Material) de Leiden. Clarament, els que esteu compromesos amb aquesta voluntat esteu preparats per fer precisament això. Fins i tot tenint en compte que les preguntes plantejades a les jornades van ser molt difícils, i que entre les institucions participants hi haurà, de manera inevitable, una resistència als desafiaments que aquestes preguntes plantegen, des del moment que posen en dubte les mateixes bases de les institucions recol·lectores. En molts moments de les intervencions es va poder veure els teus col·legues dels museus mostrar-se obertament incòmodes davant l'ampliat, si bé virtual, públic.

En un sentit molt real, dins d'aquesta residència, només és una ràpida incursió, però el que estic experimentant aquí, l'impacte d'aquesta curta estada al museu, forma part de l'evolució constant del que els museus etnològics i de cultures del món poden esdevenir. Soc conscient, quasi de manera predeterminada, del fet que participo d'una mena d'autoexamen, una crítica conscient, no tan sols del final dels imperis museològics, sinó també de la potencialitat de construir i sostenir la comunitat mitjançant interlocutors perspicaços dels camps dels museus i d'altres àmbits que van més enllà.

Els diàlegs que esteu portant a terme de manera activa demostren que les institucions participants han crescut des de l'últim any, i el que és encara més important, aquest increment de la interrogació està desenvolupat con una proposta a llarg termini en què la discussió es mantindrà i, m'atreveixo a dir, anirà a més ateses les precàries situacions globals que insinuaves abans. Aquests compromisos són semblants al tipus de crítica que ens és coneguda als artistes com a creadors, des del moment que no estem mai segurs de què estem fem, tot i que transitem en la sempre generosa i rica experiència col·lectiva que ens envolta. L'ímpetu per la «veu» que esmentes és només el primer requisit d'un Makarrata que pertany a la Veu_Tractat_Veritat [principis de les reformes que reclama la Declaració d'Uluru]. Per tant, amb el vaivé de les mareas, el temps dirà.

Barcelona, novembre del 2020.

Traducció de l'anglès al català: Ainize González García.

ⁱ Jilamara Arts & Crafts Association és un centre d'art propietat de les Illes Tiwi a Milikapiti, a l'illa de Melville. Els artistes del centre han contribuït de manera significativa a l'art indígena contemporani a Austràlia des que es va fundar l'associació el 1989.

ⁱⁱ <https://www.sbs.com.au/language/spanish/audio/spanish-the-uluu-statement-from-the-heart> [consultat el 17 de novembre de 2020].

ⁱⁱⁱ <https://tiwilandcouncil.com/index.cfm?fuseaction=page&p=249&l=2&id=60&smid=121> [consultat el 17 de novembre de 2020].